

FISKAL SIYOSAT BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR
TAJRIBASI VA UNI QO'LLASH MUAMMOLARI

Ergashev Ilxomjon Obodovich,

O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasi xuzuridagi

Fiskal instituti "Soliqlar va soliqqa tortish" fakulteti dekani i.f.n

TEL: 998- 99- 926- 67- 35

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda davomida turli davlatlarning fiskal siyosatni o'rganildi, soliq ma'murchiligi va xizmatini shakllantirish, soliq madaniyatini oshirish, soliq qarzdorliklarini kamaytirish bo'yicha asosiy muammolari o'rganildi. Rivojlangan mamlakatlar tajribalari ni hisobga olgan holda xulosalar shakllantirildi va milliy soliq ma'murchiligimiz qo'llash mumkin bo'lgan takliflar berildi.

Kalit so'zlar: soliq tushumlari, barqaror o'sishi, byudjet xarajatlari, byudjet daromadlari, davlat boshqaruv mexanizmlari, fiskal munosabatlar, milliy soliq ma'murchiligi.

Аннотация. В ходе данного исследования изучалась фискальная политика различных государств, изучались основные проблемы формирования налогового администрирования и службы, повышения налоговой культуры, снижения налоговой задолженности. С учетом опыта развитых стран были сформулированы выводы и даны предложения, которые может применить наше национальное налоговое управление.

Ключевые слова: налоговые поступления, устойчивый рост, бюджетные расходы, бюджетные доходы, механизмы государственного управления, фискальные отношения, национальное налоговое управление.

Abstract. In the course of this study, the fiscal policy of various states was studied, the main problems of the formation of tax administration and service, increasing tax culture, reducing tax arrears were studied. Taking into account the experience of developed countries, conclusions were formulated and suggestions were given that our national tax administration can apply.

Keywords: tax revenues, sustainable growth, budget expenditures, budget revenues, public administration mechanisms, fiscal relations, national tax administration.

KIRISH

Har qanday davlat soliq tushumlarining barqaror o'sishi va shunga mos ravishda ijtimoiy-iqtisodiy dasturlarni amalga oshirishga intiladi. Buning eng samarali yo'li ishlab chiqarishni rag'batlantirish, soliq madaniyati darajasini va soliq to'lovchilarning javobgarligini oshirish, shuningdek fiskal siyosat va soliq munosabatlarning uyg'unligini ta'minlashdan iborat bo'ladi. Biroq, dunyoning aksariyat

mamlakatlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi noqulay tendensiyalarning kuchayishi sharoitida (doimiy inqiroz hodisalari, ijtimoiy keskinlik, terroristik tahdidlar, aholining qarishi, tabiiy ofatlar va boshqalar.), davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashga talab ortib bormoqda, bu byudjet xarajatlarining o‘shishiga va soliq bosimining oshishiga sabab bo‘ladi.¹

Salbiy oqibatlarni minimallashtirish maqsadida vakolatli davlat organlari fiskal munosabatlarni davlat boshqaruvining jahon amaliyotining ilg‘or tajribalarini o‘rganib, ularni optimallashtirish hamda jahon iqtisodiyotining zamonaviy sharoitlariga moslashtirish maqsadida fiskal siyosat yo‘nalishlari belgilashga va o‘zgartirishlar kiritishga harakat etishadi. Ushbu yo‘nalishlarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi davlatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor vazifalarini amalga oshirish uchun zarur. Bunda mavjud moliyaviy resurslarni obyektiv baholash, byudjet xarajatlarini kamaytirish zaxiralarini aniqlash va jamiyatdagi soliq tarangligini barqarorlashtirish eng asosiy vazifalardan hisoblanadi.²

TAHLILLAR

Umuman olganda fiskal munosabatlarni davlat boshqaruvining konseptual asoslari bu turli darajadagi davlat boshqaruvida (respublika, viloyat, tuman) qabul qilingan normativ qonun hujjatlari hisoblanadi. Dunyoning ko‘plab mamlakatlarida konseptual asos birinchi navbatda davlat Konstitutsiyasi, soliq va byudjet kodekslari, shuningdek byudjet va soliq munosabatlarining turli jihatlarini tartibga soluvchi boshqa normativ-huquqiy hujjatlar hisoblanadi.³

Ayrim mamlakatlarda fiskal tizimning me‘yoriy-huquqiy bazasini rivojlantirishga yondashuvlardagi farqlar tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va siyosiy omillar, shuningdek, davlat hokimiyati organlari o‘rtasida vakolatlarni taqsimlashning amaldagi amaliyoti bilan bog‘liq [5]. Har bir mamlakat milliy iqtisodiyotning rivojlanish xususiyatlarini va davlat moliyasining holatini hisobga olgan holda, uzoq muddatli byudjetni prognozlash va rejalashtirish uchun ma‘lum mezonlardan foydalanadi, mamlakat ichida ham, jahon moliya tizimida ham doimiy ravishda o‘zgarib turadigan sharoitlarga muvofiq soliq ma‘muriyatining usullari va vositalarini doimiy ravishda takomillashtirib boradi.⁴

¹ Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). TA'LIMDA TEXNALOGIYALARNI QO'LLASH HAMDA XORIJIY TILLARNI O'RGATISH ORQALI MUTAXASSISLARNI MALAKALI KADR SIFATIDA CHIQRISH ISLOHATLARI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 2(18), 62-64.

² Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iktisodiyotni kamaytirishda eksport-import operatsiyalarini takomillashtirish yo'llari. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali, 21 (1), 269–275. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2884> dan olindi

³ Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). KICHIK BIZNESGA QANDAY YENGILLIKLAR BERILADI, KIMLAR 20 MLN YOKI 30 MLN TO'LASA SOLIQ HISOBOTINI YURITISHI SHART EMAS, 2023 YILGI SOLIQ O'ZGARISHLARI. IJODKOR O'QITUVCHI, 3(32), 30-32.

⁴ Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). TA'LIMDA TEXNALOGIYALARNI QO'LLASH HAMDA XORIJIY TILLARNI O'RGATISH ORQALI MUTAXASSISLARNI MALAKALI KADR SIFATIDA CHIQRISH ISLOHATLARI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 2(18), 62-64.

Ta'kidlash joizki, dunyoning aksariyat mamlakatlarida soliq munosabatlarining davlat boshqaruvini shakllantirish va rivojlantirish tendensiyalari milliy soliq tizimlarini bosqichma-bosqich davlatlararo darajaga olib chiqishga qaratilgan bo'lib, bu sohadagi nazariy yutuqlar va davlat institutlarining amaliy ehtiyojlari bilan uyg'unlashuvi bilan birga olib boriladi. Shu munosabat bilan, soliq to'lashdan bo'yin tovlash, chet elga kapital olib chiqish va xalqaro shartnomalarni amalga oshirish doirasida ikki tomonlama soliqdan qochish muammosi qarshi amaliy kurash uchun turli davlatlar soliq o'rganlar o'rtasida axborot almashish tizimiga ehtiyoj bor.⁵

Ko'pincha bunday tizim har bir davlatning asosiy savdo hamkorlari, qo'shni davlatlari bilan ma'lumot almashishda seziladi, Shu sababdan xalqaro tashkilotlar ishtirokchilari yoki mamlakatlar guruhlari paydo bo'ladi, Yevropa Ittifoqi, Jahon savdo tashkilotiga a'zo davlatlar birlashuvi bunga misol bo'la oladi. Shuning uchun bugungi kunda Yevropa Ittifoqi ichidagi tashkiloti yagona soliq ma'muriyati, (Intra-European organization of Tax Administrations) (bundan buyon matinda IOTA) 1996-yilda Markaziy va Sharqiy Yevropa davlatlari va Boltiqbo'yi davlatlari tomonidan tashkil etilgan bo'lib, uning a'zolari (46 ta Yevropa soliq ma'muriyati) o'rtasida professional ma'lumot almashish, treninglar o'tkazish, konferensiyalar, seminarlar tashkil etish va texnik yordam ko'rsatishga qaratilgan.⁶

IOTAning asosiy strategik maqsadlari qatorida quyidagilarni kiritish mumkin: a'zo mamlakatlarning soliq ma'muriyatlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash; modernizatsiya dasturlarini amalga oshirish jarayonida ushbu mamlakatlarning soliq ma'muriyatlarini qo'llab-quvvatlash; soliq ma'muriyati sohasida yaxshi amaliyotlarni ommalashtirish; soliq madaniyati muntazam rivojlantirish; xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar bilan hamkorlik. Yevropa mintaqasi mamlakatlarining o'ziga xos xususiyatlarini hamda larning iqtisodiy rivojlanish bosqichlarini hisobga olgan holda, IOTA faoliyati tashkil etiladi. Tashkilotga a'zo har bir mamlakat soliq ma'muriyatining shartlari va ehtiyojlariga individual yondashuv amalga oshiriladi.⁷

Shu sababli, soliq munosabatlarini davlat ichida ham, davlatlararo darajada ham uyg'unlashtirish va birlashtirishning zaruriy sharti soliq to'lovchilar va umuman jamiyat manfaatlarini hisobga olgan holda qonun hujjatlari qoidalari hamda normalarini ishlab chiqish, qabul qilishdan iborat bo'ladi. Biroq, ko'pincha amaliyotda soliq to'lovchilar va davlatning manfaatlari sezilarli darajada farq qilishi mumkin, bu

⁵ Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iqtisodiyot sharoitida davlat moliyaviy nazorati va uni takomillashtirish yo'nalishlari. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 248–259. <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2882> dan olindi

⁶ Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). KICHIK BIZNESGA QANDAY YENGILLIKLAR BERILADI, KIMLAR 20 MLN YOKI 30 MLN TO'LASA SOLIQ HISOBOTINI YURITISHI SHART EMAS, 2023 YILGI SOLIQ O'ZGARISHLARI. IJODKOR O'QITUVCHI, 3(32), 30-32.

⁷ Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). xufiyona iqtisodiyotda eksport-importni soliqqa tortish tartibi. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali , 21 (1), 176–181. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2875> dan olindi

solliq sohasida murosaga kelishni talab qiladi (solliq to'lovchining pul majburiyatlarini yoki solliq qarzini to'lash va kechiktirish).⁸

Shuni ta'kidlash kerakki, har qanday davlatning nazorat qiluvchi organlarining faoliyati mamlakatda solliqlar va yig'implarni ixtiyoriy to'lash darajasini oshirishga qaratilgan. Iqtisodiyoti yuqori darajada rivojlangan davlatlarning aksariyati solliqlarni ixtiyoriy ravishda to'lashning yuqori darajasi bilan ajralib turadi. Fransiyada solliq to'lovchilar byudjetga solliq to'lovlarining deyarli 98 foizini ixtiyoriy ravishda to'laydilar, bu aholining yuqori darajadagi solliq madaniyati hamda mas'uliyatidan dalolat beradi. Shvetsiyada, 80% solliq to'lovchilar halol to'lovchilar toifasiga tegishli. Shu bilan birga, bir qator mamlakatlarda solliqlarni ixtiyoriy ravishda to'lash darajasi ancha past, buning natijasida solliq organlarining solliq to'lovchilarga bosimi va solliq qarzini majburiy undirish vositalari va tartiblaridan foydalanish natijasida byudjet daromadlari shakllantiriladi.⁹

Umuman davlat iqtisodiyotining rivojlanish darajasiga va xususan fiskal tizimga, tashqi va ichki muhit omillarining ta'siriga, shuningdek solliq to'lovchilarning nazorat qiluvchi organlarga bo'lgan ishonch darajasiga qarab, solliq qarzini undirishni ta'minlash uchun turli xil solliq ma'muriyatchilik vositalaridan foydalaniladi. Fransiyada solliq to'lovchilarning solliqlarni to'lash bo'yicha majburiyatlarini bajarishini ta'minlash choralari garovga qo'yilgan mol-mulkni sotishni, qarzdorning transport vositalarini solliq qarzi to'langunga qadar musodara qilishni nazarda tutadi.

Shvetsiyada solliq ma'muriyati tizimi hisobot davrida solliqlar bosqichma-bosqich to'lashni o'z ichiga oladi. Solliqlarni to'lash tartibi bo'yicha korxonalarining vaqtini va xarajatlarini minimallashtirish uchun korxonaning barcha solliqlari bir oylik to'lovda solliq xizmati hisob varag'iga o'tkaziladi. Solliqlarni shahar va davlat byudjetlari o'rtasida keyingi taqsimlash solliq inspeksiyalari tomonidan amalga oshiriladi. Shvetsiya nazorat qiluvchi organlari qarzni to'lashni kechiktirish mexanizmidan foydalanish orqali solliq qarzining paydo bo'lishining profilaktik tartib-qoidalarini faol qo'llaydilar.

Irlandiyada solliq qarzlarini boshqarishning profilaktik protseduralari bilan bir qatorda ta'sirning axloqiy jihati qo'llaniladi, uning doirasida qarzdor-solliq to'lovchilarning ismlari har uch oyda bir marta solliq huquqbuzarligi to'g'risidagi ma'lumotlar to'liq ko'rsatilgan holda ommaviy axborot vositalarida rasman e'lon qilinadi.

Portugaliyada solliq qarzlarini davlat tomonidan boshqarish, dunyoning aksariyat mamlakatlarida bo'lgani kabi, o'z vaqtida to'lanmagan solliqlar uchun qattiq jarimalar

⁸ Qurbonov Muxiddin Abdullaevich. (2023). davlat xaridlari jarayonlarini tashkil etishi va boshqarishda axborot kommunikatsiya texnologiyalarni takomillashtirish. Jahon ilmiy tadqiqot jurnali, 16(1), 170–177. <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2715> dan olindi

⁹ Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). TA'LIMDA TEXNALOGIYALARNI QO'LLASH HAMDA XORIJIY TILLARNI O'RGATISH ORQALI MUTAXASSISLARNI MALAKALI KADR SIFATIDA CHIQRISH ISLOHATLARI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 2(18), 62-64.

tizimini joriy etish orqali amalga oshiriladi. Xususan, agar soliq organlari tomonidan belgilangan summani o'z vaqtida soliq to'lovchi tomonidan to'lamagan bo'lsa, jarimalar avtomatik ravishda undiriladi. Bunda jarima darhol ogohlantirishsiz va byurokratik protseduralarsiz, shu jumladan sud jarayonlarisiz undiriladi.

Shunday qilib, soliq qarzlarning oldini olish va undirish doirasida soliq munosabatlarini davlat tomonidan boshqarish vositalari va usullaridan foydalanish amaliyoti o'xshash va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Shuningdek, davlat boshqaruvining yetarli emasligi yoki pastligini ko'rsatadigan bir qator omillar mavjud, xususan: soliq to'lovchilarning noroziligi, yashirin iqtisodiyot darajasi, davlat va mahalliy darajadagi korrupsiya ko'lami, soliq to'lovchilarga sezilarli soliq bosimi, to'lashning murakkab va uzoq muddatli tartibi [4].

XULOSALAR

Ushbu tadqiqot bo'yicha xulosalar haqida to'xtalganda moliyaviy sohada yuzaga keladigan ko'plab muammoli masalalar boshqaruv mexanizmining tartibga soluvchi komponentining nomukammalligi va davlatdagi siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatning o'zgaruvchanligi bilan bog'liq ekanligi asoslandi. Shu munosabat bilan fiskal munosabatlarni davlat tomonidan boshqarishning xorijiy tajribasini hisobga olgan holda, milliy soliq ma'murchiligimiz va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarni takomillashtirish va uyg'unlashtirishning bir qator yo'nalishlarini aniqlash mumkin, xususan:

- jamiyatda davlat tomonidan majburlash choralarini qo'llamasdan soliq to'lash majburiyati va zarurligiga ijobiy munosabatni shakllantirish maqsadida profilaktika va tushuntirish tadbirlarini o'tkazish;

- byudjetdan olinadigan soliq mablag'larining harakati va ulardan foydalanish to'g'risidagi ma'lumotlarni taqdim etish nuqtai nazaridan fiskal siyosatning axborot shaffofligini oshirish;

- qarzlari bo'lgan soliq to'lovchilarning ro'yxatlarini nashr etish orqali soliq sohasidagi qarzlarning umumiy darajasini pasaytirish;

- davlat byudjetiga soliq to'lashdan bo'yin tovlash ehtimolini kamaytirish maqsadida ular asosida elektron soliq xizmatlarini yaratish uchun zamonaviy IT-dasturiy va texnik vositalardan foydalanish.

Shunday qilib, turli mamlakatlarda davlat boshqaruvi mexanizmi faoliyati samaradorligini oshirish me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirishga, shuningdek, fiskal munosabatlarni boshqarishning yangi yondashuvlari hamda usullarini ishlab chiqishga va zamonaviy iqtisodiy sharoitlarga moslashtirishga bog'liqdir.

Adabiyotlar:

1. Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). Ta'limda texnologiyalarni qo'llash hamda xorijiy tillarni o'rgatish orqali mutaxassislarni malakali kadr sifatida chiqarish islohatlari. *Scientific approach to the modern education system*, 2(18), 62-64.
2. Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). Kichik biznesga qanday yengilliklar beriladi, kimlar 20 mln yoki 30 mln to'lasa soliq hisobotini yuritishi shart emas, 2023 yilgi soliq o'zgarishlari. *ijodkor o'qituvchi*, 3(32), 30-32.
3. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Қўшилган қиймат солиғини қўллашнинг халқаро амалиётдаги моделлари. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 295–302. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3043>
4. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Хуфиёна иқтисодиёт шароитида фискал сиёсати ва унинг назарий асослари. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 303–313. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3044>
5. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Божхона тўловларини ундиришда молиявий технологияларини қўллаш амалиётини такомиллаштириш. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 314–324. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3045>
6. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini takomillashtirish va normativ-huquqiy asoslari. *World Scientific research Journal*, 23(2), 344–351. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3048>
7. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Fiskal siyosat bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasi va uni qo'llash muammolari. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 352–361. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3049>
8. Dusiyaov, S. K. (2021). Issues Of Supporting Activities Of Business Entities Through Improving Tax Administration In Uzbekistan. *Academicia Globe*, 2(11), 51-59.
9. Dusiyaov, S. X. (2023). Stages of entrepreneurship development in uzbekistan and its role in the national economy. *Modern Science and Research*, 2(6), 16-25.
10. Дусияров Ш. (2021). Кичик тадбиркорлик субъектлари молиявий фаолиятига солиқларнинг таъсири таҳлили, *Iqtisodiyot va ta'lim*, 2021, 6, 105-109. <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/289> .
11. Дусияров, Ш., Чоршанбаев, У., & Муратжанова, Л. (2024). Саноатни модернизациялашда самарали солиқ механизмларидан фойдаланиш йўллари. *Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil*, 2(2), 367-376.
12. Fayziev, F. (2021). Маҳаллий бюджет даромадларини оширишда мулкый солиқларнинг аҳамияти. *Архив научных исследований*, 2(1). извлечено от <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/305>
13. Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич. (2024). Ўзбекистонда ўзини ўзи банд қилиш: ривожланиш истиқболлари ва солиқ тизимидаги ўрни. *World*

- Scientific Research Journal, 23(2), 387–402. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3052>
14. Klichev, B. (2024, февраль 23). Inson kapitalini rivojlantirishda ishchilar harakati tahlili. Ilm-fan taraqqiyotida mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirish, Farg'ona, O'zbekiston. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10901976>
 15. Қличев, Б. (2021, май 21). Маҳсулот (иш, хизматлар) га баҳо шакллантириш масалалари. Бухгалтерия ҳисоби ва аудиторлик фаолиятини халқаро стандартлар асосида ташкил этишнинг долзарб масалалари. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10647005>
 16. Қличев, Б. (2021, май 21). Ўзбекистонда ишбилармонлик фаоллиги таҳлилини ташкил этиш. Бухгалтерия ҳисоби ва аудиторлик фаолиятини халқаро стандартлар асосида ташкил этишнинг долзарб масалалари. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10646960>
 17. Қличев, Б. (2021, май 5). Ишбилармонлик фаоллиги индекси таҳлили. Biznes-tahlilni rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10647021>
 18. Қличев, Б. (2022, сентябрь 16). Операцион фаолият таҳлилида харидор танлови асосида маҳсулотга баҳо шакллантириш масалалари. Инновацион ёндашув асосида молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларини жорий этиш. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10647059>
 19. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2024). Ишчилар кўнимсизлиги таҳлили. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 287–294. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3042>
 20. Қиличев Ботир Пардаевич. (2024). COVID-19 пандемиясидан кейин туризмни ривожлантириш йўналишлари. Образование наука и инновационные идеи в мире, 39(2), 130–134. Retrieved from <https://newjournal.org/index.php/01/article/view/11578/11219>
 21. Abdullaevich, K. M. (2020). Issues to enhance financial literacy on extrabudgetary targeted funds. *International Journal of Research in Social Sciences*, 10(8), 129-135.
 22. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. (2024). Яширин иқтисодиётга қарши курашишда фискаль сиёсат, хорижий тажриба, муаммо ва ечимлар. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 257–265. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3039>
 23. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. (2024). Солиқ маъмурчилигида молиявий технологиялар – хуфиёна иқтисодиётни қисқартириш омили сифатида. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 266–276. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3040>
 24. Abdullakhojaevich, F. F. (2020). Peculiarities of assessing real estate by market value for the taxation purpose. *International Journal of Research in Social Sciences*, 10(7), 92-100.
 25. Файзиев, Ф. (2020). Солиқ солиш мақсадида кўчмас мулкни бозор қийматида баҳолашнинг ўзига хос хусусиятлари. *Экономика и инновационные технологии*, (1 (2)), 218-227.

26. Хамидова Сулув Янгибоевна. (2023). Халқаро амалиётда ички аудиторлик текширувларини ўтказиш услугиётини ва ички аудитнинг халқаро стандартларини такомиллаштириш асослари. "XXI ASRDA INNOVATION TECHNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 1(8), 8–22.
27. Хамидова С.Я. (2023). Молиявий ҳисоботларни трансформация қилиш ва параллел усулларда тузишнинг ташкилий жиҳатлари. "Conference on Universal Science Research 2023", 1(8), 18–23.
28. Yuldashev, J. A. (2023). Marketing Principles of Formation of Reserve Funds in the Practice of Commercial Banks. *EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY*, 3(5), 1–6. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejbsos/article/view/1650>
29. Юлдашев, Ж. А. (2023). Изучение современного состояния банковских поступлений, формы развития внутрибанковских и межбанковских расчетов. *World scientific research journal*, 12(2), 186-196.
30. Юлдашев, Ж. А. ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА МИЖОЗЛАР БИЛАН МУНОСАБАТЛАР ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАШ УСУЛИНИ ТАКОМИЛАШТИРИШ.
31. Yuldashev, J. A. (2022). Mechanisms of Customer Attraction Based on Marketing Strategies in Commercial Banks. *EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY*, 2(10), 25–32. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejbsos/article/view/1313>
32. Самадова, Н. Р. (2024). КОРХОНА ИҚТИСОДИЙ САЛОҲИЯТИНИНГ КОМПЛЕКС ТАҲЛИЛИ COMPLEX ANALYSIS OF THE ECONOMIC COMPETENCE OF THE ENTERPRISE. *World scientific research journal*, 23(2), 174-181.
33. Samadova Nargiza Rasulovna. (2023). Ways to Analyze Financial Potential Based on the Balance Sheet. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 4(12), 65-67. Retrieved from <https://cajitmf.centralasianstudies.org/index.php/CAJITMF/article/view/661>
34. Маматқулов, А. Х. (2023). Пахтани қайта ишлаш корхоналарида ишлаб чиқариш харажатлари бўйича таннархни ҳисоблаш усулларини такомиллаштириш. *Gospodarka i Innowacje.*, 41, 142-145.
35. Маматқулов, А. (2017). Совершенствование учета затрат в производственном учете на хлопкоперерабатывающем предприятии. *Экономика и инновационные технологии*, (3), 111–117. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/9264
36. Rozmatovna, Y. U. (2022). Improvement of Intangible Assets Accounting and Auditing. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 9, 102-104.
37. Rozmatova Umida Yuldashevna. (2023). IQTISODIYOTNI TARTIBLASHDA BOZOR MEKANIZMI . *Journal of New Century Innovations*, 30(3), 12–13. Retrieved from <https://newjournal.org/index.php/new/article/view/7342>
38. Nurmanov, U. A. (2022). Budgeting in the management of current assets. *Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities*, 2(1.1 Economical sciences).

39. У.А. Нурманов. (2024). Жорий активларни бошқаришда тизимли ёндашишни такомиллаштиришнинг муҳимлиги. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 277–286. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3041>
40. Yuldasheva, U. A. (2022). THE IMPACT OF THE TAX BURDEN ON THE FINANCIAL ACTIVITIES OF BUSINESS ENTITIES. *ILMIY TADQIQOT VA INNOVATSIYA*, 1(1), 55-63.
41. Yuldasheva Umida Asanaliyevna. (2024). WAYS TO OPTIMIZE THE TAX BURDEN ON ORGANIZATIONS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *American Journal of Business Management, Economics and Banking*, 20, 248–253. Retrieved from <https://www.americanjournal.org/index.php/ajbmeb/article/view/1782>
42. Yuldasheva, U. (2022). IQTISODIYOTNING XALQARO INTEGRATSIYASIDA INVESTITSIYALARNING O'RNI VA AXAMIYATI. INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING, 1(4), 336–345. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/iclt/article/view/2742>
43. Юлдашева, Д. А. (2024). ИНФОРМАЦИОННАЯ ОСНОВА ОЦЕНКИ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ. *World scientific research journal*, 23(2), 57-66.
44. Yuldasheva D.A. (2023). INFORMATION AND ANALYTICAL BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS INTERACTION WITH ACCOUNTING IN THE DIGITAL ECONOMY. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 4(1), 9-12. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/ejrds/article/view/3106>
45. Сагдиллаева, З. А. (2024). ФИНАНСОВЫЙ АНАЛИЗ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. *World scientific research journal*, 23(2), 191-198.
46. Сагдиллаева, З. А. (2024). СОДЕРЖАНИЕ И ПОРЯДОК ПРОВЕДЕНИЯ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОЙ ОТЧЁТНОСТИ, СФОРМИРОВАННЫЙ НА ОСНОВЕ МСФО. *World scientific research journal*, 23(2), 437-442.
47. Sardor Umarovich Kholdorov (2022). Investitsion loyihalarini moliyalashtirishda xavflarni baholash va boshqaruv masalalari. "The processes of digital transformation in the economy, finance and management in the context of a pandemic", 6, 916-927 pp.
48. Сардор Умарович Холдоров (2022). Рақамли иқтисодиёт шароитида инвестицион фаолиятини молиялаштириш истиқболлари. "Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси: мақсад, тамойиллар ва ривожланиш истиқболлари", 3, 326-329 б.
49. Абдуллаев Аббор Бозарбоевич. (2023). Корхона солиқ мажбуриятларини самарали бошқаришни таъминлашда солиқ аудитининг роли. *World Scientific Research Journal*, 21(1), 134–142. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2871>
50. Pardayevich, K. B. (2022). ANALYSIS OF PRODUCT PRICING BASED ON PRODUCT PARAMETERS AND CUSTOMER CHOICE. *Journal of new century innovations*, 6(1), 67-79

51. Абдуллаев, А. Б. (2019). Совершенствование учета и анализа налогов improvement of accounting and analysis of taxes. ББК 65.052 Б 94, 10.
52. Абдуллаев Аббор Бозарбоевич. (2023). Солиқ таваккалчилигини бошқаришда солиқ аудитининг роли ва вазифалари. World Scientific Research Journal, 21(1), 166–175. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2874>
53. Abdullayev, A. B., & Ochilov, O. I. (2021). A new approach to the methodology of tax analysis. Asian Journal of Research in Business Economics and Management, 11(9), 19-25.
54. Якубов Улугбек Касимович. (2024). Хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий- иқтисодий ҳолатини таҳлилида ташқи иқтисодий фаолият кўрсаткичларидан фойдаланиш масалалари. World Scientific Research Journal, 23(2), 428–436. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3055>
55. Тулаев, М. С., & Кличев, Б. П. (2022). ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА КОРПОРАТИВНЫХ ОБЛИГАЦИИ: ОБЯЗАТЕЛЬСТВО ИЛИ КАПИТАЛ. Учет, анализ и аудит: их возможности и направления эволюции, 146-154.
56. U.Yakubov, Q.Altiyev, Sh.Maxmudova. (2022). Biznes tahlilda raqamli texnologiyalar. (Darslik). –Т.: “Nihol print”, 236 b.
57. САГДИЛЛАЕВА, З. А., & ЧОРИЕВ, И. Х. (2016). Проблемы аудита оплаты труда. In *СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ И РЕГУЛИРОВАНИЯ: ПОИСК ОПТИМАЛЬНЫХ РЕШЕНИЙ* (pp. 113-119).
58. Choriev, I., & Mamatqulov, A. (2018). THE EFFECT OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS ON SEGMENTAL SEPARATION OF POPULATION. *International Finance and Accounting*, 2018(5), 12.
59. Тулаев Мирзакул Саламович. (2024). РАСЧЕТ РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА (ROE) В УЗБЕКИСТАНЕ . World Scientific Research Journal, 23(2), 182–190. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3031>
60. Тулаев Мирзакул Саламович. (2024). МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТЛАРНИ КОЭФФИЦИЕНТЛАР ЁРДАМИДА ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ МАСАЛАЛАРИ . World Scientific Research Journal, 23(2), 149–162. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3028>